

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидаткиње Марине Весић

Одлуком Наставно-научног већа на седници одржаној 11. 02. 2021-е године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Марине Весић под насловом

**МАНИФЕСТАЦИОНИ МОТИВИ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ИНОСТРАНОГ
ТУРИЗМА У СРБИЈИ**

После прегледа достављене дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидаткињом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Мср Марина Весић (раније Илинчић) успешно је завршила мастер студије на смеру Туризмологија 2012-е године на Универзитету у Београду – Географском факултету, одбравивши мастер рад под називом „Актуелно стање утицаја заштите природе на развој туризма на простору Резервата биосфере Голија-Студеница”. Докторске академске студије уписала је школске 2012/2013. године на Универзитету у Београду – Географском факултету. У оквиру докторских студија, положила је све испите предвиђене наставним планом и програмом, са просечном оценом 10. Захтев за одобрење израде докторске дисертације мср Марина Весић подноси Универзитету у Београду – Географском факултету у мају 2015-е године. Одлуком Наставно-научног већа Универзитета у Београду – Географског факултета бр. 356 од 02. 06. 2015-е године, формирана је Комисија за оцену подобности теме и кандидата Марине Весић за израду докторске дисертације и научне заснованости теме „МАНИФЕСТАЦИОНИ МОТИВИ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ИНОСТРАНОГ ТУРИЗМА У СРБИЈИ”.

Извештај Комисије о подобности теме и кандидата Марине Весић за израду односне докторске дисертације усвојен је на седници Наставно-научног већа Универзитета у Београду – Географског факултета, одржаној 18. јуна 2015-е године. Веће научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду дало је сагласност за израду дисертације „МАНИФЕСТАЦИОНИ МОТИВИ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ИНОСТРАНОГ ТУРИЗМА У СРБИЈИ”, кандидаткиње мср Марине Весић, на седници одржаној 30. јуна 2015-е године.

1.2. Научна област дисертације

Дисертација припада научној области Туризмологија, за коју је матичан Универзитет у Београду – Географски факултет. Ментор ове дисертације је др Добрица Јовичић, редовни професор Универзитета у Београду – Географског факултета, чије компетенције за менторство потврђују следећи објављени радови:

1.	Jovicic, D. (2019). From the traditional understanding of tourism destination to the smart tourism destination, <i>Current Issues in Tourism</i> , 22 (3): 276-282. doi: 10.1080/13683500.2017.1313203. Impact factor: 3.395 у 2018. г.	M21
2.	Jovicic, D. (2016). Cultural tourism in the context of relations between mass and alternative tourism, <i>Current Issues in Tourism</i> , 19 (6): 605-612. doi: 10.1080/13683500.2014.932759. Impact factor: 2.451 у 2016. г.	M21
3.	Jovicic, D. (2016). Key issues in the conceptualization of tourism destinations, <i>Tourism Geographies</i> , 18 (4): 445-457. doi: 10.1080/14616688.2016.1183144. Impact factor: 1.663 у 2016. г.	M22
4.	Dragin, A., Jovicic, D., Boskovic, D. (2010). Economic Impact of Cruise Tourism along the Pan-European Corridor VII, <i>Ekonomska istrazivanja-Economic Research</i> , Vol. 23, No. 4, ISSN: 1331-677X, UDK 338.48: 656.62 > (491.12), pp. 127-141. Impact factor: 0.118 у 2010. г.	M23
5.	Jovičić, D. (2011). Socio-cultural Impacts of Contemporary Tourism, <i>Collegium Antropologicum</i> , Vol 35, No. 2, ISSN: 0350-6134, UDK 572, pp. 599-605. Impact factor: 0.614 у 2011. г.	M23
6.	Jovičić, D. (2012). The Influence of Environment and Energy Macro Surroundings on the Development of Tourism in the 21 st Century, <i>Collegium Antropologicum</i> , Vol 36, No. 2, UDC 572, ISSN: 0350-6134, pp. 697-704. Impact factor: 0.414 у 2012. г.	M23
7.	Jovicic, D. (2014). Key issues in the implementation of sustainable tourism. <i>Current Issues in Tourism</i> , 17 (4): 297-302. doi:10.1080/13683500.2013.797386. Impact factor: 0.958 у 2014. г.	M23
8.	Dragičević, V., Jovičić, D., Blešić, I., Stankov, U., Bosković, D. (2012). Business Tourism Destination Competitiveness: a case study of Vojvodina province (Serbia), <i>Ekonomska istrazivanja-Economic Research</i> , Vol. 25, No. 2, ISSN: 1331-677X, UDK 338, pp. 311-332. Impact factor: 0.273 у 2012. г.	M23

1.3. Биографски подаци о кандидату

Мср Марина Весић рођена је 24. јуна 1988. године у Шапцу. Основну школу је похађала у Глушцима, а Економску у Шапцу. Основне студије на смеру Туризмологија на Универзитету у Београду – Географском факултету уписала је школске 2007/2008. године као редован студент. Дипломирала је 21. септембра 2011-е године, под менторством проф. др Владана Дуцића, са просечном оценом 9,73 у току студија и оценом 10 на завршном раду. Тема дипломског рада је била „Компаративна анализа потенцијала пограничних регија Србије и Хрватске за развој ловног туризма”.

Мастер студије на Универзитету у Београду – Географском факултету, на смеру Туризмологија, уписала је школске 2011/2012-е године. Положила је све испите на мастер студијама, са просечном оценом 10,00. Мастер рад под насловом „Актуелно стање утицаја заштите природе на развој туризма на простору Резервата биосфере Голија-Студеница” одбранила је 08. октобра 2012-е године, са оценом 10, под менторством проф. др Снежане Ђурђић.

Докторске студије уписала је школске 2012/2013-е године, на Универзитету у Београду – Географском факултету. У оквиру докторских студија, положила је све испите предвиђене наставним планом и програмом: 1. Теоријске основе истраживања туризма (оцена: 10 – десет), 2. Теорија регионалне географије (оцена: 10 – десет), 3. Теорија животне средине и ГИС (оцена: 10 – десет), 4. Принципи и методе туризмолошких истраживања (оцена: 10 – десет), 5. Методологија геопросторних истраживања животне средине и ГИС (оцена: 10 – десет) и 6. Проблеми и тенденције савременог развоја туризма (оцена: 10 – десет).

Од новембра 2012-е године запослена је на Универзитету у Београду – Географском факултету као истраживач приправник, на основу ангажованости на научно-истраживачком пројекту Министарства просвете и науке бр.176008 „Развојни програми ревитализације села Србије”. Јуна 2016-е године стекла је звање истраживач сарадник. У октобру 2017. године изабрана је за асистента за ужу научну област Туризмологија на Универзитету у Београду – Географском факултету.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Основни текст дисертације мср Марине Весић, под називом „МАНИФЕСТАЦИОНИ МОТИВИ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ИНОСТРАНОГ ТУРИЗМА У СРБИЈИ”, написан је на 289 страна на српском језику, садржи 32 слике, 39 табела, 24 графикана, 11 шема, 1 карту и 9 прилога. У изради дисертације коришћене су 324 библиографске јединице, а поред тога коришћени су и подаци са Интернета (57 адреса интернет сајтова).

Структуру дисертације чине 11 повезаних поглавља:

1. УВОД (стр. 1-9)
2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА (стр. 10-16)
3. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ МАНИФЕСТАЦИОНОГ ТУРИЗМА (стр. 17-36)
4. ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ РАЗВОЈА МАНИФЕСТАЦИОНОГ ТУРИЗМА (стр. 37-42)
5. ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ ЗА ВАЛОРИЗАЦИЈУ МАНИФЕСТАЦИЈА (стр. 43-55)
6. КЉУЧНЕ ОДЛИКЕ ТУРИСТИЧКИХ МАНИФЕСТАЦИЈА СРБИЈЕ – СТРУКТУРА, ТИПСКА СВОЈСТВА, ЗНАЧАЈ, КОНТРАКТИВНА ЗОНА (стр. 56-77)
7. ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ЗАДОВОЉСТВО ТУРИСТИЧКИМ МАНИФЕСТАЦИЈАМА (стр. 78-98)
8. РЕЗУЛТАТИ АНКЕТНИХ ИСТРАЖИВАЊА, ПРИКАЗ И ДИСКУСИЈА (стр. 99-178)

9. СТАНДАРДИ И МОДЕЛИ ОРГАНИЗОВАЊА МАНИФЕСТАЦИЈА (стр. 179-199)
10. ОЦЕНА СТЕПЕНА РАЗВИЈЕНОСТИ И МЕРЕ УНАПРЕЂЕЊА МАНИФЕСТАЦИОНОГ ТУРИЗМА У СРБИЈИ (стр. 200-219)
11. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА (стр. 220-225)

Истовремено поглавља карактеришу бројни поднаслови хијерархијски нижег ранга. Структура дисертације је јасна и прецизна у формалном и садржајном смислу.

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Уводно поглавље обухвата анализу научних основа за тумачење улоге манифестационих мотива у функцији развоја иностраног туризма у Србији, кроз дефинисање предмета истраживања (три одабрана музичка фестивала: Сабор трубача у Гучи, ЕХИТ и Београдски фестивал пива – Belgrade Beer Fest), циљева и задатака, као и постављање научних хипотеза.

У поглављу **Методологија истраживања** анализиране су методе истраживања употребљене приликом израде дисертације. Методолошки концепт формиран је у складу са са постављеним циљевима, задацима и структуром рада, а подразумевао је употребу стандардних и прилагођених метода, чије је комбиновање имало за циљ да се фокусира туризмолошки аспект проучавања. Дисертација је рађена на темељу: теренског истраживања, доступних података и литературе. Подаци са терена прикупљени су на основу анкетања иностраних туриста и обрађени применом статистичких пакета за обраду података у друштвеним наукама (Statistical Package for Social Sciences 20.00 – SPSS), што је резултирало комплексном анализом резултата и издвајањем мотива груписаних у одговарајуће факторе са одређеном снагом привлачности за присуство иностраних туриста на проучаваним музичким фестивалима у Србији. Представљен је просторно-временски оквир у коме су извршена теренска истраживања и временски период који је пратио саму израду дисертације. Такође је дат кратак осврт на публикације и истраживања која су се бавила проблематиком развоја манифестационог туризма, односно туризма догађаја (термин је у употреби у страној литератури).

Теоријски оквир за проучавање манифестационог туризма је назив поглавља у коме је акценат стављен на порекло, разјашњавање и правилно тумачење појмова догађај, манифестација и фестивал, на основу светских и искустава у домаћој пракси. Урађен је посебан осврт на музичке фестивале, њихове дефиниције и главне карактеристике, уз приказ најпознатијих музичких фестивала у свету и земљама у окружењу.

Историјски контекст развоја манифестационог туризма је назив поглавља у коме се анализира историјат развоја манифестационог туризма у свету и у Србији. Наведени су организационо-институционални чиниоци који доприносе развоју манифестационог туризма у Србији.

У оквиру поглавља **Основни елементи за валоризацију манифестација** приказани су критеријуми класификације манифестација и типологије догађаја, које су заступљене у свету и код нас. Истакнуте су основне карактеристике и обележја догађаја и указано на манифестационе мотиве као атракције без материјалних својстава.

Поглавље *Кључне одлике туристичких манифестација Србије – структура, типска својства, значај, контрактивна зона*, представља комплексно поглавље, у коме је дат детаљан историјски (хронолошки) приказ три одабрана музичка фестивала у раду, као и приказ туристичких дестинација као места њиховог одржавања (кроз приказ туристичко-географског положаја, инфра и супраструктурне опремљености, промета туриста у периоду 2015–2019. година, препознатљивост и популарност на иностраном туристичком тржишту). Указано је на сличности и разлике између ова три музичка фестивала (у погледу основног садржаја – теме фестивала, пратећих програма, организатора, начина њиховог финансирања, доминатне структуре иностраних туриста итд.).

Фактори који утичу на задовољство туристичким манифестацијама је поглавље у коме су издвојени и приказани најзначајнији фактори који утичу на мотивисаност туриста да посете и присуствују одређеним манифестацијама (музичким фестивалима и догађајима). Посебна пажња је посвећена истицању кључних обележја концепта мотивације. Разматрано је и задовољство посетилаца на музичким фестивалима на које директан утицај има управо мотивација. Приказани су резултати досадашњих истраживања мотивације на музичким фестивалима. Указано је на значај социо-културних фактора (кроз утицаје који фестивали и манифестације врше на локалну заједницу, утицај фестивала и манифестација на туристе и кроз интеракцију између самих посетилаца на фестивалима (домаћих и иностраних туриста) и локалног становништва) и на најзначајније економске факторе, утицаје и ефекте које манифестације и музички фестивали производе, а који указују на значај манифестационог туризма као облика туристичког промета за целокупну привреду једне земље.

Поглавље *Резултати анкетних истраживања, приказ и дискусија* сматра се најзначајнијим у раду. У њему је приказана анализа резултата спроведених теренских истраживања на одабраним музичким фестивалима (сваком појединачно и њиховом обједињеном анализом – компарацијом). Приказане су најзначајније социо-демографске карактеристике испитаника које су у садејству са осталим зависним варијаблама (мотиваторима из другог дела анкете) помогле у јасном дефинисању профила иностраних туриста на музичким фестивалима (манифестацијама) у Србији. Добијени резултати анкетних истраживања показали су да су инострани туристи на музичким фестивалима у Србији највише мотивисани добрим проводом и стицањем нових искустава, али да су заинтересовани и за остале природне и антропогене вредности у месту где се фестивали одржавају, као и њиховом непосредном окружењу. *Факторском анализом*, као заједнички и најјачи pull фактори туристичке мотивације, на сва три музичка фестивала током обе године истраживања, издвојени су фактори: „Провод” и „Нова искуства” (и њихове комбинације), док фактор „Музика” иако битан, није препознат као pull фактор од највећег значаја иностраним туристима (варијације у његовој јачини постоје наравно у зависности од проучаваних фестивала, а највећи значај је имао за ЕХИТ фестивал). Затим, фактори „Туристичка атрактивност дестинације”, и „Организација”, док су слабији и најмањи значај добили фактор „Цена” и остали специфични фактори (који су се јавили између фестивала у различитим годинама истраживања). Добијени резултати углавном су у складу са резултатима претходно спроведених истраживања о мотивацији за музичке фестивале и догађаје у Европи, Америци, Аустралији, Африци, што указује на универзалност основне теме истраживања. Међутим, добијене и издвојене поједине јединствене комбинације мотивацијских димензија (фактора) сугеришу да су потребна и пожељна додатна и континуирана истраживања, како би се евидентирале и пратиле могуће променљиве интеракције међу мотиваторима и у наредном периоду.

Стандарди и модели организовања манифестација је поглавље у коме су предложена искуства развојних модела и наведени примери успешних стратегија догађаја у туризму у свету, те сходно томе истакнути предлози успешних модела за организовања манифестација у Србији. Указано је на основне карактеристике тржишта догађаја и на значај портфолио модела у управљању догађајима (манифестацијама). У кратким цртама је истакнута и описана улога менаџмента и маркетинга у организацији догађаја (манифестација).

Својом комплексношћу и научно-истраживачким значајем одликује се поглавље **Оцена степена развијености и мере унапређења манифестационог туризма у Србији**. Анализа места манифестационог туризма у туристичкој понуди наше земље у односу на земље у окружењу, указује на конкурентске предности које овај вид туризма има и може задржати и у будућности. У оквиру овог поглавља урађене су и SWOT и PESTEL анализа могућности развоја манифестационог туризма у Србији, са освртом и на музичке фестивале. Дате су конкретне мере и активности, односно смернице за унапређење будућег развоја манифестационог туризма у Србији. У складу са тим, посебан акценат у наредном периоду треба ставити на израду Стратегије развоја манифестационог туризма у Србији, дефинисати стандарде и развојне моделе за организацију манифестација, спровести активности повезивања (концепт оснивања кластера креативних индустрија у оквиру кога би се нашле различите манифестације које могу имати утицај на брендирање Србије), односно умрежавање и стварање портфолио догађаја (манифестација) у Србији. Такође, указано је на потребу побољшања стратегије вођења маркетинг активности фестивала, кроз развој и коришћење нових информационих и комуникационих технологија, уз стручно особље и неизоставну сарадњу свих кључних стејкхолдера.

У **Закључку** се наглашава да, иако је манифестациони туризам, према Стратегијама развоја туризма Републике Србије 2006–2015. и 2016–2025. године, истакнут као веома значајан сегмент развоја туризма у Србији, који самостално, али и комплементарно са другим видовима за развој туризма у Србији, може најбрже и најделотворније допринети привредном развоју земље, не може се рећи да је достигао и очекивања, а још мање да је постигао неке високе резултате до сада. Истраживање је делимично потврдило основну хипотезу која је постављена у раду, а то је да, манифестације као облик туристичке понуде у веома кратком року, уз бољу организацију и без већих финансијских улагања, могу да остваре запажен успех и привуку значајан број иностраних туриста и допринесу целокупном развоју иностраног туризма у Србији. Утврђено је да музички фестивали у Србији, могу бити важан фактор у обликовању идентитета дестинације и онога што она у себи садржи, а то су културна (аутентична народна) обележја, искуства и сећања, са акцентом на доброј забави, проводу и стицању нових искустава, и да су то најзначајнији pull фактори туристичке мотивације за иностране туристе. Налази ове студије указују да се мотиви за присуство иностраних туриста могу сматрати претходником задовољства. Како се задовољство туриста може сматрати једним од кључних индикатора одрживог развоја туризма, јер пресудно утиче на поновљене посете одређеној манифестацији (односно дестинацији) и преношење позитивних препорука будућим туристима, посебна пажња се мора посветити даљем истраживању мотива њихове посете, али и степену оствареног задовољства. У **Закључку** је, такође, указано да планери у области туризма треба да раде ближе и кохерентније са ствараоцима и организаторима манифестација, креаторима политика и другим заинтересованим странама, како би створили инклузивност у процесу планирања и тако омогућили заједничко стварање нових искустава и успомена који ће позитивно да делују на иностране туристе, а индиректно на слику Србије као атрактивне туристичке дестинације.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Савременост ове дисертације проистиче из чињенице да су манифестације интегрални део савременог туризма, али и нераскидиви део људске цивилизације све од времена њеног настанка. Њихов корен сеже од првобитног настанка цивилизације и културе, а данас су манифестације глобални феномен који све више добија на значају кроз пласман њихових садржаја на међународном туристичком тржишту, и анимирање све бројније туристичке тражње. Манифестациони туризам постаје и све значајнији сегмент туристичке понуде Србије, при чему манифестациони мотиви представљају снажан фактор привлачења иностраних туриста у нашу земљу, на основу атрактивних атрибута које поседују, али и специфичности дестинација у којима се одржавају. У складу са поменутим, предмет истраживања у овој докторској дисертацији посвећен је сагледавању улоге манифестационих мотива у развоју иностраног туризма у Србији, при чему је фокус истраживања стављен на три кључне манифестације: Сабор трубача у Гучи, EXIT и Belgrade Beer Fest. У оквиру ових манифестација уочавају се разлике у коришћењу реалних туристичких атракција и вредности, те степена њихове искоришћености, што се непосредно одражава на позиционираност истих на савременом туристичком тржишту.

Значај и оригиналност односне дисертације огледа се у томе да досадашња истраживања у домену манифестационог туризма нису узимала у обзир улогу три поменуте манифестације, нарочито у погледу њиховог синергетског дејства које може позитивно утицати на креирање и тржишни пласман интегралне туристичке понуде Србије на међународном тржишту. Ради спровођења односног истраживања, кандидаткиња је одабрала комплексан туризмолошки приступ утемељен на комбиновању различитих методолошких техника, прилагођених специфичностима поменутих манифестација и карактеристикама досадашњег развоја туризма у њима. На тај начин створена је валидна и довољно широка основа за комплексно и целовито сагледавање главних обележја односних манифестација, организационо-институционалних чинилаца њиховог развоја, хетерогености туристичке тражње коју привлаче, комплексних утицаја на трансформацију простора у ближем и даљем окружењу; као и дефинисање предлога и смерница за успешније инкорпорирање манифестационих мотива у интегралну туристичку понуду Србије на међународном тржишту. Овде се има у виду да је Србија релативно нова и, још увек, недовољно афирмисана и неадекватно позиционирана туристичка дестинација, те да пласман туристичке понуде наше земље на савременом тржишту путем садржаја манифестационог туризма, у великој мери може повећати број долазака и ноћења иностраних туриста, као и потрошњу коју они остварују у нашој земљи.

У спровођењу овог научног истраживања кандидаткиња је уважила савремена теоријска знања из домена развоја манифестационог туризма, актуелне тржишне трендове и искуства добре праксе туристичког активирања манифестација у свету, константно водећи рачуна да три поменуте манифестације сагледава у контексту досадашњих резултата и перспектива развоја иностраног туризма у нашој земљи.

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду и налаза у извештају из програма iThenticate којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „МАНИФЕСТАЦИОНИ МОТИВИ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ИНОСТРАНОГ ТУРИЗМА У СРБИЈИ”, ауторке Марине Весић, потврђена је оригиналност ове докторске дисертације.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Обим и квалитет презентованих библиографских јединица су у складу са научним приступом и постављеним циљевима и задацима истраживања. Раније је већ поменуто да је у раду коришћен импозантан број библиографских јединица и интернет извора што је у складу са трендовима у савременим научним истраживањима. При избору обима и квалитета коришћених извора литературе показан је висок степен научне и стручне зрелости, самосталности и актуелности. У раду је коришћена инострана и домаћа литература, са већим уделом литературе са енглеског говорног подручја, што је разумљиво, јер су се инострани аутори више бавили проблематиком која је предмет дисертације. Литература са енглеског говорног подручја је у највећој мери коришћена у постављању теоријско-методолошке основе истраживања. Домаћи извори литературе послужили су као валидна основа за целовито сагледавање досадашњих резултата и проблема развоја манифестационог туризма у Србији, са посебним акцентом на трима манифестацијама које су у фокусу истраживања ове дисертације. Највећи део коришћених библиографских јединица је објављен у последњих десетак година што потврђује њену несумњиву актуелност. Коришћена је литература практично свих водећих иностраних и домаћих аутора који се баве проблемима истраживања у дисертацији.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Примењене научне методе су омогућиле остварење постављених циљева и задатака истраживања. Комплексност и интердисциплинарност истраживања захтевала је примену одговарајућег сета метода, поступака и истраживачких техника које припадају различитим научним дисциплинама. Срж методолошког поступка чине анализа, синтеза, методе индукције и дедукције, компаративна метода, математичко-статистичка метода, картографска метода и метода анкетирања. Коришћене методе одговарају конкретно постављеном начину истраживања и хипотетичким оквирима дисертације. Применом наведених метода и критичким приступом истраживању осигурано је остварење постављених циљева и задатака. Посебно треба истаћи значај Статистичке методе – уз употребу софтверског пакета SPSS (eng. Statistical Package for the Social Sciences), која је послужила за обраду података добијених теренским истраживањем, путем анкетног испитивања. Прикупљени подаци обрађени су дескриптивним и каузалним статистичким процедурама, уз помоћ SPSS-а. За сваку варијаблу приказану одговарајућом скалом одређени су репрезентативни централни и дисперзиони параметри. На ставке (*items*) инструмената, намењеног прикупљању података о комплексној зависној варијабли, примењена је *факторска анализа* са циљем да се утврди и сагледа утицај најснажнијих фактора који чине главне покретачке мотиваторе код иностраних туриста. Примена оваквих савремених и комплексних методолошких поступака омогућила је да се на комплексан и холистички начин сагледају актуелно стање и резултати пласмана понуде манифестационих мотива Србије на међународном тржишту, и дефинишу смернице и задаци за унапређење квалитета манифестационог туризма наше земље. За развој овог облика туристичког промета, од круцијалног значаја су догађаји који заузимају централно место у овом истраживању, а то су Сабор трубача у Гучи, EXIT и Belgrade Beer Fest, посебно када се ради о њиховој улози у анимирању иностране туристичке клијентеле.

3.4. Применљивост остварених резултата

Истраживачки модел и емпиријски резултати овог комплексног истраживања доприносе туристичкој теорији и пракси на два начина: у погледу даљег развоја теорије туризмолошких истраживања везаних за манифестациони туризам као облик туристичког промета који бележи растући тренд у свету и у нашој земљи; као и у домену управљања туристичким дестинацијама у којима се одржавају најпопуларније манифестације. Научни допринос докторске дисертације је у томе што пружа научно поткрепљене податке о могућностима развоја поменутог облика туристичког промета, до сада оствареним резултатима туристичког привређивања у овом домену, као и перспективама манифестационог туризма у склопу интегралне туристичке понуде Србије.

Истраживања на терену и анализа добијених података, послужила је као основа за креирање адекватних смерница за тржишно прилагођавање понуде овог облика промета, процену могућности повећања туристичких резултата, и оцену важности улоге и ефеката најзначајнијих туристичких манифестација наше земље.

Дисертација поседује и наглашен апликативни карактер, с обзиром да су резултати истраживања дали значајан допринос дефинисању места и улоге манифестационих мотива у развоју туризма Србије, истовремено пружајући релевантне и научно утемељене предлоге за туристичку валоризацију поменутих мотива у наредном периоду, као интегралног дела туристичке понуде наше земље.

Резултати научних истраживања се огледају и у креирању јасних смерница и упутстава за рад низа интересних партнера инволвираних у развој манифестационог туризма у Србији, као што су организатори манифестација, државни органи, туристичка привреда, стручне и образовне институције, установе културе и уметности, невладине организације и локално становништво. Овде се посебно мисли на допринос резултата истраживања у домену правилног позиционирања понуде и садржаја манифестационог туризма Србије на међународном тржишту.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

На основу прегледа дисертације мср Марине Весић може се тврдити да се ради о оригиналном научно-истраживачком раду написаном по свим стандардима који су прописани и уобичајени за овакву врсту радова. С обзиром на то, и чињеницу да је кандидаткиња до сада објавила завидан број научних радова који се баве изучавањем туризмолошке теорије и праксе, са акцентом на специфичним облицима туризма (као што су манифестациони туризам, туризам у заштићеним природним подручјима и културни туризам), и различитим аспектима хотелијерског привређивања, као и да су досадашње научно усавршавање и рад кандидаткиње у складу са темом дисертације, сматрамо да је њеном успешном израдом потврђено да мср Марина Весић поседује потребну способност, знање и зрелост, и да се може самостално бавити научним радом у оквиру ове комплексне материје.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

- Истраживачки модел и емпиријски резултати ове докторске дисертације доприносе унапређењу туризмолошке теорије и праксе развоја туризма на два начина: у погледу даљег развоја теорија истраживања манифестационог туризма,

феноменолошких и структурних карактеристика манифестационих мотива које одликују снажни и хетерогени атрактивни атрибути, као и у домену побољшања управљања највећим туристичким манифестацијама у Србији, као и туристичким дестинацијама у којима се исте и организују.

- Научни допринос докторске дисертације је у томе што пружа научно поткрепљене податке о могућностима развоја овог облика туристичког промета, до сада оствареним резултатима туристичког привређивања у овом домену, као и перспективама манифестационог туризма у склопу интегралне туристичке понуде Србије.
- Истраживања на терену и анализа добијених података, сублимирана су у виду израде конкретних и реалних смерница за тржишно прилагођавање понуде манифестационог туризма у Србији, процене могућности повећања овог облика туристичког промета, и оцене важности улоге и ефеката најзначајнијих туристичких манифестација у нашој земљи.
- Резултати истраживања имају, не само научни, него и апликативни карактер, с обзиром да су на адекватан и целовит начин дефинисали место и улогу манифестација у туристичком развоју Србије, јасно истичући да ове атракције/догађаји спадају међу главне катализаторе целокупног развоја туризма у нашој земљи, за шта постоје реалне, али у недовољној мери искоришћене предиспозиције.
- Резултати до којих се дошло у овој дисертацији могу бити од велике користи свим релевантним стејхолдерима у области манифестационог туризма, а нарочито организаторима три велика фестивала у нашој земљи, јер је установљено да перцепција квалитета и задовољство посетилаца утичу на намере њиховог понашања, као и да се мотиви за присуство овим догађајима сматрају претходником задовољства туриста.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

У досадашњем периоду било је парцијалних истраживања посвећених проблематици развоја манифестационог туризма у Србији, при чему три манифестације, које су у фокусу истраживања у овој дисертацији, нису биле предмет целовитог туризмолошког истраживања, нити се у ранијем периоду довољно пажње посвећивало испитивању мотивације иностраних туриста, као суштинског фактора задовољства које они остварују, од чега у највећој мери зависе и резултати пласмана садржаја манифестација на међународном тржишту. Досадашња истраживања у овом домену нису узимала у обзир значај синергетског дејства поменутих манифестација, које може позитивно утицати на креирање и тржишни пласман интегралног туристичког производа Србије, имајући у виду да манифестациони туризам на савременом светском тржишту има високо учешће и значајне могућности будућег раста. Такође, допринос дисертације се огледа у примени холистичког приказа утицају манифестација, где се сваки скуп података целовито анализира и тумачи, и посматра у контексту са другим скуповима података. Холистички приступ се посебно показао делотворним при комплементарном сагледавању резултата код сва три фестивала у двогодишњем периоду, у коме су вршена теренска истраживања. Холистичка анализа пружа много јаснију и поузданију интерперетацију од анализе било ког појединачног аспекта процене.

Нови подаци добијени као резултати дела истраживања на терену, поређењем међусобно, али и са раније спроведеним истраживањима, указују на оправданост очекивања које надлежни органи и организације, као и експерти полажу у

манифестационе мотиве. С друге стране, добијени подаци највише су од користи организаторима самих манифестација, затим туристичким агенцијама као и свим носиоцима туристичке понуде, да измене и побољшају своју понуду у складу са потребама савременог тржишта, на основу издвојених конкурентских предности и недостатака у овом сегменту туристичког тржишта.

4.3. Верификација научних доприноса

- **Радови који су резултат истраживања у оквиру докторске дисертације**

Категорија М 23

- Pavlovic, S., Belij, M., **Vesic, M.**, Stanic Jovanovic S., Manojlovic, I. (2020). Improvement of the relationship between environment and tourism: Case study of the National park Djerdap in Serbia. *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft (Annals of the Austrian Geographical Society)*, Vol 161, No 2, pp. 251-270. DOI: 10.1553/moegg161s251; ISSN / eISSN: 0029-9138 (IF = 0,2 y 2019).
- Pavlović, S., Belij, M., Belij, J., **Пинчић, М.**, Mihajlović, B. (2016). Negotin wine region, then and now—the role of tourism in revitalizing traditional winemaking. *Anthropological Notebooks*, Vol 22, No 1, pp 43-57, ISSN: 1408-032X (IF = 0,250 y 2015).

Категорија М 24

- **Пинчић, М.** (2017). Manifestational Tourism in the Function of the Central Serbia Rural Areas' Development-An Example of Such a Manifestation “Guča Trumpet Festival”, *Collection of Papers*, Vol. LXV - No. 1, University of Belgrade – Faculty of Geography, ISSN 1450-7552, doi: 10.5937/zrgfub1765025I, UDC 338.48-611(497.11), pp 25-39.

Категорија М 51

- Pavlović, S., **Vesić, M.** (2019). Cultural attractions of Belgrade in focus of touristic offer, *Bulletin of the Serbian Geographical Society*, Vol 99, No 1, pp 91-103. DOI: 10.2298/gsgd1901091p.
- **Пинчић, М.**, Jovicic, D. (2015). Perspectives of cultural tourism in the modern tourism market, *Bulletin of the Serbian Geographical Society*, Vol 95, No 1, pp 31-50. DOI: 10.2298/GSGD1501031L.

Категорија М 63

- **Vesić, M.** (2020). Uticaj manifestacionog turizma na ugostiteljski sektor i socio-kulturni razvoj lokalnih zajednica. Osmi naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem: „Lokalna samouprava u planiranju i uređenju prostora i naselja”. *Zbornik radova. Asocijacija prostornih planera Srbije, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, Beograd, 2020.*, str. 209-215. ISBN 978-86-6283-074-6 (APPS), COBISS.SR-ID 28725257.
- **Vesić, M.**, Pavlović, S., Duškov, Lj. (2018). Uticaj saturacije na prostorni razvoj destinacija manifestacionog turizma u Srbiji. Sedmi naučno-stručni skup sa

međunarodnim učešćem: „*Lokalna samouprava u planiranju i uređenju prostora i naselja*”. *Zbornik radova*. Asocijacija prostornih planera Srbije, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, Grad Trebinje, Trebinje, april, 2018., str. 201-207. ISBN 978-86-6283-061-6, COBISS.SR-ID 261349388.

- **Илинчић, М.** (2015). Географски аспект проучавања и анализа главних обележја три најзначајније туристичке манифестације у Србији (Гуча, Exit и Beer Fest). *IV Српски Конгрес географа са међународним учешћем „Достигнућа, актуелности и изазови географске науке и праксе”*, поводом 150 година рођења Јована Цвијића. Зборник радова младих истраживача, Универзитет у Београду – Географски факултет, Српско географско друштво, Копаоник 07-09.10.2015, стр. 145-150, ISBN 978-86-6283-034-0, COBISS.SR-ID 220231948.

- **Остали радови објављени у периоду након пријаве дисертације**

Категорија М 14

- **Vesić, M., Živanović, V.** (2018). The current state and strategies for development of tourism in the area of exceptional features “Vlasina”. *3rd international thematic monograph – thematic proceedings: Modern management tools and economy of tourism sector in present era*, Belgrade, pp 449-460. Published by: Association of Economists and Managers of the Balkans, Belgrade, in cooperation with the Faculty of Tourism and Hospitality, Ohrid, Macedonia; ISBN 978-86-80194-14-1 (AEMB); DOI: 10.31410/tmt.2018.449.

Категорија М 24

- **Vesić, M.** (2017). Weekend Tourism and Unplanned Construction in Deliblato Sands, *Collection of Papers*, Vol. LXV - No. 1a, University of Belgrade – Faculty of Geography, ISSN 1450-7552, doi: 10.5937/zrgfub1765419V, UDC 338.48-31:365.262.6 (497.113), pp 419-433.

Категорија М 33

- **Vesić, M., Pavlović, S.** (2018). Kreativnost kao faktor poboljšanja usluga u objektima etno turizma u Srbiji. *Zbornik radova*, (glavni i odgovorni urednik Slavoljub Vicić), Sedmi međunarodni kongres HOTELPLAN 2018: „*Gostoprimstvo kao faktor kvaliteta ponude i konkurentnosti turističke destinacije*”, 02-03. Novembar 2018., Visoka hotelijerska škola, Beograd, str. 505-513, ISBN 978-86-60060-09-1, COBISS.SR-ID 269567500
- **Пинчић, М., Павловић, С.** (2017). Assessment of tourism development in Serbia using the travel and tourism competitiveness index (ТТЦИ). *Индустрија туризма и сервиса: известност, имидж, инвестицији: сборник статей по материалам Международной научно-практической конференции. НИУ «БелГУ», 23 ноября 2017 года / отв. ред. О.К. Слинкова. – Белгород: ИД «Белгород» НИУ «БелГУ», 2017. – 270 с. УДК 338.48, ББК 65.43, str. 53-56.*

Категорија М 44

- Живковић, Д., Ђорђевић, Т., **Илинчић, М.**, Петровић, Љ. (2015). Економска структура становништва: у Развојни потенцијали и ограничења ревитализације руралног простора централне Србије, *Научна монографија*, Универзитет у Београду – Географски факултет, Београд, стр. 197-226. ISBN 978-86-6283-030-2, COBISS.SR-ID 219760396

Категорија М 45

- **Илинчић, М.** (2016). Банатска пешчара виђена оком Боривоја Ж. Милојевића – туризмoлошки осврт. Боривоје Ж. Милојевић – живот и дело. *Тематски зборник радова*. Универзитет у Београду – Географски факултет, Српско географско друштво, Општина Крупањ, Београд, 13-14. Мај. стр. 389-401. ISBN 978-86-6283-042-5 (ГФ), COBISS.SR-ID 224596748

Категорија М 51

- **Vesić, M.**, Pavlović, S. (2018). Zeleni hoteli – trend usaglašen sa interdisciplinarnošću održivog turizma, *Ecologica*, Vol 92, str. 760-764. ISSN 0354 –3285, COBISS.SR –ID 80263175.

Категорија М 63

- Duškov, Lj., **Vesić, M.** (2019). Upravljanje zaštićenim prirodnim dobrima u Srbiji – postojeće stanje i problemi. Deseti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem: „*Planska i normativna zaštita prostora i životne sredine*”. *Zbornik radova*. Asocijacija prostornih planera Srbije, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, Beograd, 2019., str. 41-46. ISBN 978-86-6283-074-6 (APPS), COBISS.SR-ID276144908.
- **Vesić, M.**, Miletić, T., Budišin, S., Stanikić, N. (2018). Uloga lokalnog stanovništva u razvoju turizma na prostoru PIO „Vlasina”. Sedmi naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem: „*Lokalna samouprava u planiranju i uređenju prostora i naselja*”. *Zbornik radova*. Asocijacija prostornih planera Srbije, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, Grad Trebinje, Trebinje, april, 2018., str. 697-703. ISBN 978-86-6283-061-6, COBISS.SR-ID 261349388
- Pavlović, S., **Plinčić, M.** (2017). Upravljanje kulturnim dobrima – mesto turizma u interdisciplinarnom pristupu. Deveti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem: „*Planska i normativna zaštita prostora i životne sredine*”. *Zbornik radova*. Asocijacija prostornih planera Srbije, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, Beograd, str. 283-290. ISBN 978-86-6283-051-7, COBISS.SR-ID 233392140
- **Plinčić, M.**, Belij, M. i Belij, J. (2016). Prirodno-geografski preduslovi kao osnova razvoja turizma u SRP „Deliblatska peščara“. Šesti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem: „*Lokalna samouprava u planiranju i uređenju prostora i naselja*”. *Zbornik radova*. Asocijacija prostornih planera Srbije, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, Beograd, str. 471-477. ISBN 978-86-6283-040-1, COBISS.SR-ID 223802636

- Belij, J., Belij, M. i **Pinčić, M.** (2016). Integralan pristup razvoju turizma u Ramsarskim područjima Vojvodine. Šesti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem: „*Lokalna samouprava u planiranju i uređenju prostora i naselja*”. Zbornik radova. Asocijacija prostornih planera Srbije, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, Beograd, str. 465-470. ISBN 978-86-6283-040-1, COBISS.SR-ID 223802636

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу увида у докторску дисертацију под насловом „МАНИФЕСТАЦИОНИ МОТИВИ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ИНОСТРАНОГ ТУРИЗМА У СРБИЈИ” кандидаткиње мрр Марине Весић, Комисија за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације подноси следећи закључак и предлог:

Докторска дисертација под наведеним насловом представља оригинално научно дело, урађено у потпуности са важећим стандардима и нормама научно-истраживачког рада. Рад је урађен у складу са темом на коју је Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Географског факултета дало сагласност.

Дисертација мрр Марине Весић урађена је на високом научном нивоу уз поштовање свих важећих стандарда научног рада. Кандидаткиња је, употребом различитих и адекватно одабраних методолошких техника, комплексно обрадила проблематику утицаја манифестационих мотива на унапређење развоја иностраног туризма у Србији. Сложен теоријско-методолошки приступ истраживању, успешно коришћење различитих методолошких поступака, као и детаљна и аналитичка обрада обимне архивске грађе, показују да је мрр Марина Весић квалификована за научно-истраживачки рад. Адекватан методолошки приступ који је кандидаткиња прилагодила циљевима и задацима истраживања у овој дисертацији, омогућио је да се на комплексан и холистички начин сагледа актуелно стање развоја манифестационог туризма у Србији, преко комплексне оцене утицаја и улоге три популарне манифестације: Сабор трубача у Гучи, ЕХИТ и Belgrade Beer Fest, на мотивацију и делимично задовољство иностраних туриста, а тиме и на развој иностраног туризма у нашој земљи у целини.

У дисертацији је дефинисан сет конкретних и научно оправданих мера и активности за побољшање манифестационог туризма у Србији као битног сегмента интегралне туристичке понуде наше земље. На основу истраживања елемената туристичке валоризације манифестационих мотива, дефинисани су могући правци будућег планског развоја манифестационог туризма, представљени теоријским и практичним моделима који су аналогни предмету проучавања. Основни аспект проучавања јесте туризмолошки, са акцентом на улози манифестационих мотива у развоју иностраног туризма, и у том смислу резултати ових туризмолошких истраживања допунили су и осавременили ранија истраживања у односној проблематици.

Примена хетерогених и адекватно одабраних методолошких поступака омогућила је да се утицаји имица, атрактивности и квалитета најважнијих манифестација у Србији сагледају на савремен и интегралан начин, у односу на ранија истраживања, и креирају конкретне смернице за подизање нивоа задовољства иностраних туриста ових музичких фестивала, а тиме и остварење бољих резултата у домену манифестационог туризма на међународном тржишту.

Имајући у виду научну заснованост, методолошки приступ, научни и практични значај овог рада, као и компетентност и оспособљеност кандидаткиње да се бави

научним радом, Комисија предлаже Научно-наставном већу Универзитета у Београду – Географског факултета да се докторска дисертација под називом „**Манифестациони мотиви у функцији развоја иностраног туризма у Србији**”, кандидаткиње мср Марине Весић, прихвати и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

Београд, 25.02.2021. г.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Добрица Јовичић, редовни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

др Сања Павловић, ванредни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

др Невена Ћурчић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду – Природно-математички факултет